

Mythologia, Francfort, 1581 - IV, 11 : De Æsculapio

Auteur(s) : Conti, Natale

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre X

Ce document a pour résumé :

[Mythologia, Francfort, 1581 - X \[41\] : De Aesculapio](#)

Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre IV

Ce document est une version augmentée de :

[Mythologia, Venise, 1567 - IV, 11 : De Aesculapio](#)

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre IV

[Mythologie, Paris, 1627 - IV, 12 : D'Esculape](#) est une transformation de ce document

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre IV

[Mythologie, Lyon, 1612 - IV, 11 : D'Æsculape](#) est une traduction de ce document

Informations sur la notice

Auteurs de la noticeÉquipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ).

Citer cette page

Conti, Natale, *Mythologia* Francfort, 1581 - IV, 11 : De Æsculapio, 1581

Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle)

Consulté le 07/12/2025 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Mythologia/items/show/5947>

Présentation du document

PublicationFrancfort, André Wechel, 1581

ExemplaireRegensburg (Allemagne), Staatliche Bibliothek, 999/Hist.pol.1307

Formatin-8

Langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Paginationp. 370-377

Des dieux, des monstres et des humains

Entités mythologiques, historiques et religieuses[Esculape](#)

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 28/12/2018 Dernière modification le 25/11/2024

turalium aut astronomicarum considerationem spectant: quæ de hominibus, ad vitam mortalium informandam & in melius vertendam. Sed de Apolline satis, nunc de Æsculapio dicatur.

De Æsculapio. CAP. XI.

AESCULAPIUM quidam Apollinis & nymphæ Coronidis filium fuisse arbitrantur, sicuti testatur Homerus hymnographus in his:

*ἰντῆρα τοῖσιν Ἀσκληπιὸν ἄρχεν ἀείδει,
ὃν Ἀπόλλωνος, τὸν ἰγείατο διακορανίς,
ἀσπίω δὲ παδίω, κέρει φλιγύν φαιλῆος.
Merborum medicum canto, quem diua Corona
E Phæbo peperit Phlegyaolim filia Regi,
Dotius est vbi laus agerq̃, Amyniq̃, sicut a.*

Pausanias verò in Corinthiacis memoriæ prodidit Phlegyam Coronidis patrem Peloponesum ingressum filiam prægnantem ex Apolline, quod tamen ille non senserat, secum adduxisse. Illa puerum in finibus Epidauriorum enixa, illum in monte exposuit, qui ab eo euentu Titthias postea fuit vocatus, quamvis alij hoc in agro Thelpusio accidisse memorant. Ibi capra dicitur lac infanti præbuisse, quam canis, à grege quem custodiebat, discedens, observabat. Hos cum deesse gregi pastor cognouisset, vniuersum pascuum peragrans, puerum tandem & capram & canem inuenit: veruntamen cum ignis è capite infantis emicuilset, diuinum quiddam ratus eius rei famam per vniuersam regionem diuulgauit. Fama est hunc qui Æsculapium suscepit, filium fuisse nothum Arcadis, Autolaum nomine, in agro Thelpusio expositum, ut ait in libro de Diis & Heroibus Cyrenaicus Apollodorus. Deinde fama dissipata est, quòd quouis morbo laborantes homines ab illo Deogenito possent sanari. Fuerunt qui dixerint Coronidem prægnantem cum Ischye Elari filio concubuisse, quod grauius ferens Diana illam interemit, quia fratris contumeliam perferre nō posset. Illa postea cum rogo imposita fuisset, Mercurius è ventre mortuæ Æsculapium extraxit, vel Phœbus ipse: ut testatur Ouidius libro secundo Metamorph. in his:

*Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina: sed natum flammis, uteroq̃, parentis
Eripuit, geminiq̃ue tulit Chiron in antrum.*

Alij

Alij dicunt non è nymp̃ha Coronide natum, sed ex ovo corniculæ: quia Coronis vitamque significat, & nymp̃ham ita vocatam, & corniculam, ut asserit Lucianus in dialogo de falso Vate, à quo res ita commemoratur. Fertur quidam ex antiquis sacerdotibus serpentem perexiguum in ovum vacuum corniculæ inclusisse, cerâque studiosè oblitum in luto in loco quodam occultasse: mox ara extructa populum in concionem ad eum locum aduocasse, cum nunciaret omnibus palam se Deum esse ostensurum. Post concionem incognitis quibusdam vocibus vsus Apollinem & Æsculapium inuocauit, ut dexter ac felix illi ciuitati accederet. Deinde phiala aquam hauriens in profundum demersa ovum illud vnâ cepit, quod presentibus multis fregit, pullumque recentem serpentis inueniens cunctos homines in admirationem rei induxit. Postea verò serpentem insignis magnitudinis paucis diebus elapsis in loco subobscurò ostendens artificiosè se mouentem, illum ita creuisse aiebat, ac Deum esse Æsculapium Apollinis filium. Inde verò serpentes in eius tutela, sicuti Trophonio & Hercynnæ dicabantur, crediti sunt, & eius gestamen putatus fuit baculus serpente inuolutus, ut scripsit Dercylus. Atque Ouidius libro decimoquinto Metamorph. Æsculapium inquit aliquando fuisse in serpentem mutatum. Paulanias autem in Messeniâ natum fuisse Æsculapium ex Arfinoe Leucippi filia, at non è Coronide, memorat de nonnullorum sententiâ: cum tamen in Corinthiâ contendat illum Epidauri natum, & omnem eius Dei cultum ex Epidauro acceptum. Hunc natum esse apud Laceream ad ripas Amyni fluminis testatur Apollonius libro quarto hoc pacto:

χολιδος πρὸς πειδὶ, τοῖς δὲ Λιπαρῇ Λακέρῃ
ἐν ἐκείνῃ ἵκτορ ἐπὶ πρὸς ἡμῶν.

*Ob natum iratus prope pinguem quem Laceream
Ad ripas Amyni peperit diuina Coronis.*

Huius nutricem fuisse Trigonem scripserunt nonnulli, sicuti testatur Paulanias in Arcadiâ: quem apud Chironem Centaurum educatum fuisse constat, & ab eodem eruditum cum adoleuisset, sicuti dictum est ab Ouidio in his:

Geminique tulit Chiron in antrum.

Lactantius in lib. de Falsa Religione Æsculapium lacte canino nutritum, & Chironi traditum artem medendi ab ipso

Chirone doctum fuisse scribit. Fuit Æsculapius prius Apius vocatus, quare cum Lycophron de illo mentionem faceret, ita inquit:

ἀρωγὸν αὐτὸ ἥσασιν ἢ πῖν γένει
 ἀποϊεὶ καὶ ποίμναισι περὶ μὲν ἢ μολῶν
Opem ferentem concinent satum Apio
Gregibus ventre, et iuibusq. commodum.

Scriptit Zetes chil. 10. non solum à Centauro Chirone Æsculapium fuisse edoctum, sed cum Apius primum diceretur ob facilitatem & mansuetudinem, vel quia dolores ægrotantium medicamentis deliniret (ἥπιος enim blandum significat) mox quia Asclen quendam Epidauri tyrannum sanauerit, dictum fuisse Æsculapium utroque nomine coniuncto: nam Ἀσκληπιος ex Ascle & Apius componitur: ac paucis mutatis ita à Latinis fuit appellatus. Alij non Asclen, sed Aunem tyrannum Daunię, qui ex oculis laborabat, ab illo sanatum fuisse malunt, qui eum nominatum fuisse contendunt ab artis præstantia, quia homines mori non pateretur: nam σκίμασμα mori significat, at α littera priuationem adiungit. Dictus est igitur eo nomine, quod homines non sineret morbo aut dolore absumi: quamuis inuentionem medicinę alij aliis inuentoribus tribuerunt. Ouid. ut diximus, Apollini illam tribuit: Pindarus in tertia Ode Pythiorum & Nemeorum Chironem Æsculapij magistrum inuentorem medicinę putauit; Æschylus illam omnium primum Prometheum ait inuenisse; Homerus in libro quarto Odys. videtur inuentionem medicinę Pæoni tribuisse, ut est in his:

ἰατρός τε λαός τε ἰπιδάμφορ πρὸς πάντων
 ἀνθρώπων ἢ γὰρ παρήνεις εἰσι γυνόλκε.
Est medicus prudens cunctis præstantior unus
Ille viris, cui Paonia sit gentis origo.

Hunc sororem habuisse Eriopen scriptum reliquit Myrteanus Asclepiades. Cicero multos fuisse Æsculapios inquit in tertio de Natura Deorum his verbis: Æsculapionum primus Apollinis, quem Arcades colunt, qui specillum inuenisse, primusque vulnus obligauisse dicitur: Secundus secundi Mercurij fraternis fulmine percussus dicitur humatus esse Cynosurus: Tertius Arisippi filius & Arfinoę, qui primus alui purgationem, dentisq. euulsionem, ut ferunt, inuenit: cuius in Arcadia non longè à
 Lufio

Lusio flumine sepulchrum & lucus ostenditur. Hunc lucum scribit Pausanias in Corinthiacis fuisse montibus undique præcinctum, in quo ambitu quenquam vel mori vel nasci religio fuit, sicuti in Delo insula. Enimvero pauca profus morborum remedia protulit in medium vel Æsculapius, vel eius filij: vel quia moderatior diata non afferebat tantam morborum varietatem, vel quia res medica nondum satis validum ceperat incrementum. Nam ad Troiana usque tempora perexigua fuit medicorum peritia: quando vel Æsculapij filij, Eurypylo vulnerato farinam & tritum calcem mulierem commulcentem, potumque præbentem cum vino Prammio, non reprehendunt, ut ait Plato in tertio de Rep. Dialogo: cum illa omnia maximè inflammare vulnus, ac non sedare dolores ullo pacto possent. Fertur fuisse primus Herodicus palæstræ magister, ut scripsit Panyasis: qui cum esset valetudinarius, se ipsum ad certam viuendi rationem accommodauit, adhibitisque medicamentis medicæ artis dogmata inuenit, quibus & se, & alios postea diutius sustentauit. Obtinuit tamen postea consuetudo propter aliqua, ut arbitror, quæ feliciter illi obuenerunt, ut penitissimæ medici, qualis fuit Hippocrates, Æsculapij dicti sint, ut testatur Zexes decimæ Chiliadis hist. 349. Fabulantur præterea Hippolytum ab equis laniatum Æsculapij arte reuixisse. quare fertur Iupiter iratus ob inuentam artem qua homines in vitam reuocari possent, repertorem artis fulmine confecisse, ut ait Virgilius libro septimo in his:

*Namq; ferunt fama Hippolytum, postquã arte nouerca
Occiderit, patriasq; explet sanguine penas,
Turbatus distractus equis: ad sidera rursus
Ætheria, & superas celsi venisse sub antras,
Paeniam reuocatum herbis, & amore Diana.
Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab Umbris
Mortalem infernis ad lumina surgere Vita,
Ipse repertorem medicinæ natalis & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detrussit ad Undas.*

Fertur Apollo grauiter tulisse mortem filij, ac magnopere luisse: cuius lachrymæ in electrum dicuntur fuisse conuersæ, ut testatur est Apollonius libro quarto Argonautic. his carminibus:

κίχτι δ' ἐπὶ πάσῳ ἰδίῳ

A 3

ὡς δὲ Ἀπόλλωνος τοῖα δάκρυα λατοῖδα
ἐμπίπτει δίνους, ἅτε μύρια χεῖρ' ἰπείρουται.

Celta famam fecere, quòd illis

Latoïda Phœbi lacryma volumitur in imo

Flumine, quas multas in nati funere fudit.

Epione dicitur Æsculapij fuisse vxor, cuius filius fuit Machaon vir, vt ferebant ea tempora, artis medicæ peritissimus, qui vnâ cum cæteris Græcis militauit ad Troiam, de quo ita meminuit Homerus libro quarto Iliadis:

ταλθύβη, ὅτι τοῖσι μάχαστα δόρυ κέλασσε

φύτ', Ἀσκληπιῷ υἱὸν ἀμύμονος ἰνὴρος.

Talthybi ades, celeremque Machaona ducito nobis

Præstantis medicæ natum, huic Asclepium olim

Nam pater ipse fuit.

Fuit etiam Podalirius Æsculapij & Epiones filius, fraterq; Machaonis, vt ait Pausanias in Messeniâcis, atque in Eliâcis prioribus multas illi filias tribuit, inter quas Iaso & Hygiea fuisse memorantur, vt ait Aratus, præterea Orpheus in hymno quodam in Æsculapium, non filiam, sed vxorem fuisse Æsculapij censuit Hygeiam, cum ita scribat:

φαῖβη Ἀπόλλωνος κρατερὸν θάλας, ἀγλαόμορφος,

ἰχθὺν νόσων, ἔγχεσσι ἔχων σὺν μακτροῖς ἀσμφῇ.

Stirps Phœbi præclara, thori cui splendida consort

Est Hygiea, grauis morborum pulsor ex hoste.

Celebrabantur ludi quinquennales in prædicto luco Æsculapij, die nono post Isthmios, ante Megatenses tamen, incipiente vere, ilque apud Epidaurios, penes quos natus fuisse dicebatur, in Æsculapij honorem. Hunc Deum alij imberbem, alij barbatus putarunt. Lucianus in Ioue tragædo prægrandem barbam fuisse Æsculapio tradidit his verbis: ὥςτι μὴ μετὰ κούρην πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ λίγα θαρρῶν ἦδὲ τὰ δοκῶντα, μὴ αὖθις εἰ ἀγίνεος αἰετὶ δημοφιλίῳ, καὶ ταῦτα βλαπτόμενα καὶ βλάπτοντα ὥς τις υἱὸν ἔχει τὸν Ἀσκληπιόν. *Quare ne te adolescentulum erga nos geras, sed qua tibi videntur, ea loquere animo intrepido: nec vereare quòd imberbis concionem habeas, cum habeas filium tam ingentem ac promissæ barbæ Æsculapium.* Pausanias tamen in Corinthiâcis imberbis Æsculapij statuam erectam apud Phliasios fuisse inquit. Scripsit Lucianus in Icaromenippo celeberrimum templum Æsculapij

Æsculapij fuisse Pergami, sicut Apollinis in Delphis. Ac Strabo lib. 8. sanū fuisse Æsculapij insigne scribit Tetrapoli, quæ ciuitas ab Ionibus & Caribus habitabatur. Erat id templum multitudine ægrotantium & variis morbis laborantium plenum, & parietes pictis tabellis vbique tecti, in quibus scripti erant morbi & nomina eorum qui se ab illo Deo sanatos fuisse credebant, sicut in Co insula, & in Trica. Somniauerat enim insula antiquorum multitudo, quod si quis ex aliquo morbo conualesceret, cui contigisset Æsculapium invocare, illud Æsculapij opera factum fuisset, pro qua re & tabellas appendebant parietibus templorum, & alia nuncupata vota perfoluebant, tanquam præmia illorum beneficiorum quæ diuinitus accepissent. Huic Deo capram immolare in sacrificiis mos fuit à Cyrenaicis, ut ait Pausanias, & Didymus scripsit libro tertio: vel quia à capra nutritus fuisset, vel quia sanitari aduersarium animal capra videatur, cum laboret perpetua febre. Socrates tamen in Phædron Platonis se gallum debere Æsculapio medico inquit, cum gallus illi mactari consueuerit. Nam gallus gallinæcetus etiam isti ob vigilantiam fuit sacratus. Habuit & hic Deus multa cognomina à locis, in quibus illi templa fuerunt dicata, vel ab aliis causis: ut Aulonius, Medicus, Onceata, Leuæricus, Gortynius, Corylaeus, Agnitas, Booneta. Nam, ut ait Cicero libro secundo de Legibus, Æsculapius, veluti Dij ceteri, propter beneficia quæ in genus humanum contulisse dicitur, fuit in Deorum numerum relatus: sic enim inquit, Diuos, & illos qui cœlestes semper habiti, colunt: & illos quos in cœlum merita vocauerint, Herculem, Liberum, Æsculapium, Castorem, Pollucem, Quirinum.

Atque hæcenus ea explicata sunt, quæ de Æsculapio Apollinis filio fabulati sunt antiqui: nunc eorum sententiam ex his eliciamus. Dicitur fuisse Apollinis & Coronidis filius. Quid ita? aut quæ fuit Coronis Phlegyæ filia? Est enim Phlegyas calor solis, ut nomen ipsum videtur significare: φλέγω enim comburete est. Huius filia fuit Coronis, aeris temperamentum scilicet, & vis illa aeris modicè humectata, quæ solis accipit salubrem impressionem. Nisi enim solis calor aera purget ac rariorem faciat, & nisi vis quædam humoris in ipso aere relinquatur à calore, nulla esse potest salubritas. Cum igitur à calore & humore temperato illa nascatur, iure dicta est Coronis

NO
capra laborat
febre perpetua
hinc animal sa-
crificatum ad æsculapium

quasi ἀπὸ τοῦ ἡλίου. *Æsculapium* inquit Pausanias in Achaïcis nihil esse aliud quam aëra. Cuius fuit filia Hygiea; quæ nihil est aliud quam bona valetudo. Est siquidem aëris temperies non homini solum, sed cunctis animalibus, atque etiam plantis salubris. Iure optimo igitur antiqui Apollinem *Æsculapij* patrem sixerunt, atque ipsum *Æsculapium* salubrem vim de sole animis corporibusque mortalium subuenientem, hoc est sanitatis artificem, quia Solis calor vniuersis elementis dominatur. Ex ipsa igitur vi Solis aër assidue mouetur & generatur, quare *Æsculapius* Apollinis filius: quod quoniam fieri non potest nisi per quandam mistionem ipsius aëris, adeirco mater eius fuit Coronis. Ex hoc aëre ita affecto nascitur salubritas, quare illa, dicta est *Æsculapij* fuisse filia, & is sanitatis artifex, medicinæque inventor. Dicuntur fuisse multe filie *Æsculapio* præter prædictam, inter quas fuit etiam Iaso, quia multa commoda proueniunt mortalibus ex aëris temperamento, inter quæ facilitas est conualescendi & medendi, nam Iaso ἀπὸ τοῦ ἰαοῦ à medendo scilicet dicta est. Hæc autem omnia Sol per anniuersarias sui cursus conuersiones, vicissitudinesque frigoris & caloris, hanc ipsam inquam & salubritatem, & hæc commoda hominibus impertit: quare Titane, quod oppidum fuit Sicyoniorum, signum *Æsculapij* Apollinis filij, salubritatis signum fuit vocatum. Fuit *Æsculapio* dictus draco, cuius baculum duo amplectebantur, quia Sol, è quo ipse nascitur, quasi senectutem deponens, incipit à principio arietis vires resumere, donec ad Cancrum perueniat, atque cum illo multa & herbarum, & animalium genera vires resumunt. Huc accedit vis oculorum quæ maximè Soli conuenit, quoniam ὀφθαλμοῖς ab aspiciendo dicitur à Græcis, quem modò draconem, modò serpentem vocamus. Sol enim cui ille dictus est, omnia videre existimatus fuit, quæ non sola ratio fecit ut cornus illi sacer putetur, sed etiam illa, quod hæc avis sit auspiciis accommodata, nam non solum artis medendi peritus fuit *Æsculapius*, sed etiam diuinandi, quæ ad medendi artem tamen pertinent, quoniam non solum præsentia, sed præterita etiam quæ acciderunt ægrotantibus, & quæ mox euentura sunt, debet laborantibus medicus prædicere, quæ res non mediocriter fidem medico comparat, & plurimum postea conferet vniuerso negotio, ut ait Hippocrates. Hinc effectum

Etiam est ut illi etiam gallum attribuerint ob vigilantiam, vel potius ob diligentiam erga aliquo morbo laborantes. baculus erat eius gestamen cum serpente inuoluto, quia medicina sit quasi fulcumentum humanæ vitæ sensum labantis, atq. anguis multis remedijs sit accommodatus. Hæc ea sunt quæ de Æsculapio memoriz prodita sunt ab antiquis, quæ partim physicè, partim historicè sunt intelligenda. Quidquid enim de Dijs finxerunt antiqui, id habuit historiam tanquam suarum narrationum fundamentum.

Non defuerunt qui locum datum fuisse fabulæ de Æsculapio tradiderint, quod mortuos ab inferis reuocaret, quia nonnullos quorum conclamata esset spes vitæ, sanitati restituerit per vim medicamentorum: unde fabulati sunt antiqui Plutonem apud Iovem conquestum fuisse, quod suum imperium Æsculapius exinaniret. Ideo fulmine percussus fuisse a Ioue inquit, quod accidit paulo ante Troiana tempora. Verum de Æsculapio satis, nunc de Chirone eius magistro dicamus.

De Chirone.

CAP. XII.

Chironem Æsculapij magistrum alij ex alijs parentibus natum esse tradiderunt. Quid. lib. 6. Metamorphoseon Saturni filium putauit, ut est in hoc versu:

Et Saturnus equo geminum Chirona creauit.

Hunc Apollonius libro primo Argonauticæ, Philyræ filium fuisse dixit in his:

αὐτὰρ ὅγ' ἱεὺς ὑπάρτε' ὄρεσσι κίον' ἄγχι θαλάσσης

πύργῳ τεύχε' ἔχοντι.

Ad mare descendit montis de parte suprema

Chirona Philyrides.

Nam fama est Saturnum Philyram Oceani filiam in insula Philyride compressisse, qui veritus ne à Rhea superueniente in adulterio deprehenderetur, sese in equum mutauit. è quo cōcubitu natus est Chiron ab umbilico superiores partes corporis habens hominis, inferiores equi, ut testatur Apollonius lib. 2. his carminibus:

νυκτὶ δ' ἐπεπλομένη φιλυρὴν ἄνθρωπον ἄμετρον

ἔπειτα μὲν οὐρανὸς ἤνεο φιλύρην πρένεις, εὐτ' ἰν' ὀλύμπῳ

τίτλησάν ἦν αἶσιν, ὃ δ' ἐκρετάνον ὑπ' ἄντρον